

CITATION: 1. Uluslararası Eğitim ve Sosyal Bilimlerde Yeni Ufuklar Kongresi Bildiriler Kitabı, 9-11 Nisan 2018, İstanbul-TÜRKİYE

ISBN: 978-605-2132-21-0

DOI: 10.21733/ibad.419004

EYÜP CEDİT ALİ PAŞA MESCİDİ: MİMARİ ANALİZ, KORUMA SORUNLARI VE ÖNERİLER

Dr. Öğr. Üyesi Nil ORBEYİ¹

Özet

Bu çalışmada, İstanbul'un ilk Osmanlı sur dışı yerleşim bölgesi olan Eyüp'te Halil Paşa Caddesi (eski Kuru Kavak Caddesi) üzerinde bulunan Cedit Ali Paşa Mescidi, mimari özelliklerine bağlı olarak incelenmiş, tarihsel süreçte yapının plan şemasında meydana gelen değişim sorgulanmıştır. Mescidin banisi Kanuni Sultan Süleyman'ın sadrazamlarından biri olan Semiz Ali Paşa'dır. Yapının kitabesi yoktur. Bu nedenle yapım tarihi kesin olarak bilinmemesine rağmen araştırmacılar tarafından 1561-65 yılları arasında tarihlendirilmektedir. Ali Paşa, Cedit Ali Paşa, Semiz Ali Paşa ve Kuru Kavak gibi isimler ile de anılan mescit komşu yapılar ve cadde ile sınırlanmış sıkışık, köşe bir parselde yer alır. Yapı günümüzde küçük bir avlu içerisinde bulunan mescit, meşruta (imamın konaklaması için yapılmış ev), tuvaletler ve bitişiginde depo olarak kullanılan bir mekan ile abdest alma musluklarının bulunduğu yarı kapalı bir mekandan oluşmaktadır. Dikdörtgen plan şemalı mescit kapalı mekanı ile giriş cephesine bitişik olan son cemaat yeri birbirinden bağımsız iki ayrı kırma çatı ile örtülmüştür. Yapıya bitişik olan minaresi alışılmışın dışında soldadır. Minaresinin özgün biçimi ve konumu sebebiyle nadir örneklerden biri olan mescit, 1892 yılında Sultan II. Abdülhamit devrinde onarılmıştır. Bu çalışma ile yapının güncel rölövelerinden ve yerinde yapılan incelemelerden elde edilen veriler, arşiv belgeleri, eski fotoğraflar ve haritalar eşliğinde değerlendirilmiş, yapının farklı dönemlerde yapılmış niteliksiz ekler sebebi ile inşa edildiği dönemdeki plan şemasından büyük oranda farklılaştığı görülmüştür. Bunun yanı sıra onarımlar sırasında yapılmış olan müdahaleler neden sonuç ilişkisi ile incelenmiş, elde edilen veriler görseller eşliğinde sunulmuştur. Çalışmada yapının niteliksiz eklerinden arındırılarak aslına uygun olarak yenilenmesi ve böylece inşa edildiği dönemdeki kimliğini koruyarak gelecek nesillere aktarılmasının sağlanması için önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Eyüp, Cedit Ali Paşa Mescidi, mescit, mekânsal analiz, onarım.

¹ Sorumlu yazar/Corresponding Author, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Türkiye, nil.orbeyi@msgsu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-6577-1314

EYÜP CEDİT ALİ PAŞA MASJID: ARCHITECTURAL ANALYSIS, PROTECTION PROBLEMS AND RECOMMENDATIONS

Abstract

In this study, Cedit Ali Pasha Masjid, which is located on Halil Pasha Street (old Kuru Kavak Street) in Eyüp, it is the first settlement area of İstanbul outside of the Ottoman walls of İstanbul, was examined according to its architectural characteristics and the change that occurred in its plan shema was questioned in the historical process. Masjid's bani is Semiz Ali Pasha, one of the Grand Viziers of Süleyman the Magnificent. There is no inscription. For this reason, although the date of construction is unknown, it is dated by researchers between 1561-65. Also known as Ali Pasha, Cedit Ali Pasha, Semiz Ali Pasha and Kuru Kavak, the mosque is located on a cornered parcel that is bordered by neighboring buildings and the street. Today, the building consists of a masjid, a meşruta (a house for imam's stay), a room used as a storehouse and the toilets, and a semi-enclosed place where ablution taps are located in a small courtyard. Rectangular plan the mosque closed area and the last congregation site adjacent to the entrance ceiling are covered with two separate roofs independent of each other. The minaret is unusually located left side of the masjid. The mosque, which is one of the rare examples due to its original form and location, it was repaired during the reign of Abdülhamid. In this study, the data obtained from the current drawings and on-site examination were evaluated in the context of archival documents, old photographs and maps, and it was seen that the building differed greatly from the original plan shema due to the unqualified additions that were made in different periods. Besides, the interventions made during the repairs were examined with the cause result relation and the obtained data were presented in the context of the visuals. Proposals have been made to ensure that the unqualified additions of the building are removed, thus preserving the identity of the era in which it was built, and transferring it to future generations.

Keywords: Eyüp, Cedit Ali Paşa Masjid, masjid, spatial analysis, repair.

GİRİŞ

Cedit Ali Paşa Mescidi İstanbul'un fethinden sonar sur dışında kurulan ilk Türk İslam yerleşmesi olan Eyüp'te Yeni Halit Paşa Caddesi üzerinde Sofular Bostanı Sokağı'nın karşısında yer almaktadır. Banisi Kanuni Sultan Süleyman'ın sadrazamlarından biri olan Semiz Ali Paşa olup bazı kaynaklarda 16.yy.'ın ikinci yarısına (Öz, 1987) bazılarında daha net bir tarihle 1561-65 yılları arasına (Dişören, 1994) tarihlendirilmektedir. Özellikle özgün minaresi ile nadir örneklerden biri olan mescit tarihsel süreçte geçirmiş olduğu onarımlar ve özellikle son dönemde koruma ilkelerine bağlı kalmaksızın yapılan eklerle günümüzdeki halini almıştır. Banisinin Babaeski ve Marmara Ereğlisi'ndeki camileri Mimar Sinan tarafından tasarlanmış olması sebebiyle pek çok yayında ele alınmış olmasına rağmen Eyüp'teki mescidi detaylı olarak inceleyen sınırlı sayıda yayın mevcuttur. Bunlar yapının yayının yapıldığı tarihteki durum hakkında bilgi verir (Eyice, 1953; Dişören, 1994; Haskan, 1996; Yüksel, 2004). Çalışmada literatür taramasının yanı sıra yapının güncel rölöveleri ve yerinde yapılan incelemeler, Vakıflar Genel Müdürlüğü İstanbul I. Bölge Müdürlüğü (VGMA) ile İstanbul Büyükşehir Belediyesi hava fotoğraflarından ve eski İstanbul haritaları ile (Haritalardan mescidin görülebildikleri; Alman Mavileri Haritaları (1913-1914), Plan General De La Ville De Constantinople Haritası (1922), 1920-23 tarihli İstanbul Keşfiyat Haritası (Atatürk Kitaplığı)'dır) 20.06.1997 tarihli, Koruma Kurulu onaylı 1/500 ölçekli Eyüp Camii ve Merkez Civarı Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planlarından (Eyüp Belediyesi Arşivi) yararlanılmıştır. Bu çalışmada bu belgelere bağlı olarak mescit mimari özelliklerine bağlı olarak incelenmiş, tarihsel süreçte plan şemasında meydana gelen değişim sorgulanmıştır. Bu doğrultuda tarihsel süreçte yapılmış olan niteliksiz ekler ve yanlış müdahaleler tespit edilerek görseller eşliğinde sunulmuş, yapının gelecek nesillere aktarılması, sürdürülebilirliğinin sağlanması için önerilerde bulunulmuştur.

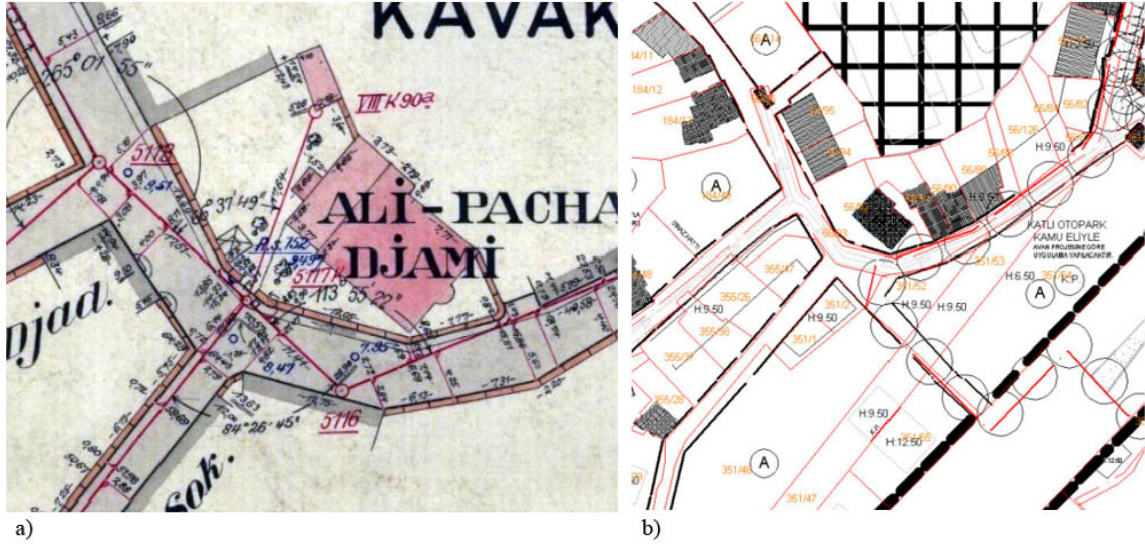
1. CEDİT ALİ PAŞA MESCİDİNİN TARİHÇESİ

Ali Paşa, Cedit Ali Paşa, Semiz Ali Paşa ve Kuru Kavak gibi isimler ile de anılan mescidin kitabesi yoktur. Yapının 1561-65 yılları arasına tarihlendirilmesi banisi Semiz Ali Paşa'nın bu tarih aralığında sadrazamlık yapması ve yapıyı da sadrazamlık yaptığı dönemde ısmarlaması dolayısıyla yapılmış olmalıdır. Semiz Ali Paşa bu yapı haricinde İstanbul Edirnekapı'da (Karagümrük) bir medrese,

Babaeski, Marmara Ereğlisi ve Silivri Akören (Akviran) Köyü'nde birer cami, Edirne'de iki mescit, Sofya'da bir köprü ve ikisi Eyüp'te (Kasımpaşa ve Otakçıbaşı Mahallelerinde) ikisi de Marmara Ereğlisi'nde olan dört çeşme vakfetmiştir (Necipoğlu, 2005).

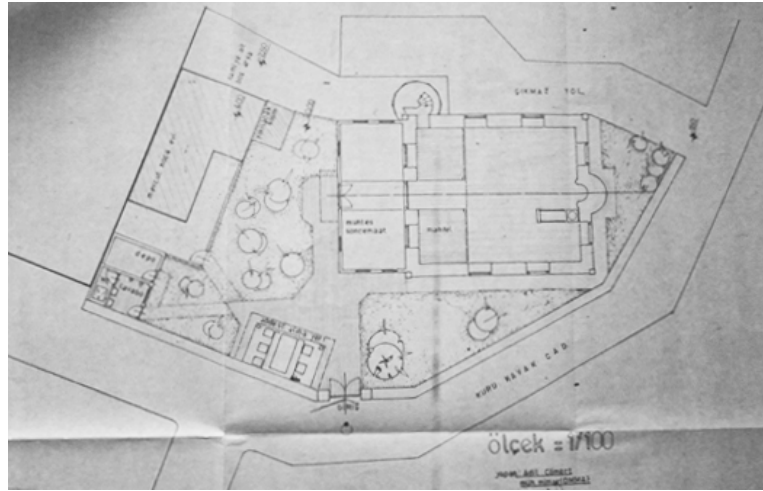
Yapı 1892 yılında Sultan II. Abdülhamit döneminde (1876-1909) onarılmıştır (Dişören, 1994; Haskan, 1996; Yüksel, 2004). Bu yapının bilinen en eski onarımıdır. Ancak onarımla ilgili elimizde belge bulunmamaktadır. Yüksel (2004), günümüzde mihrabın üzerindeki 1879 (1297) tarihinin son onarımı işaret edebileceğini belirtmektedir. Bunun yanı sıra aynı yayında 19. yy. sonu veya 20. yy. başında yeniden yapılcasına büyük oranda onarım gördüğü, minare kaidesinden başka ilk yapıldığı devre ait iz kalmadığı belirtilmektedir (Yüksel, 2004).

1913-14 tarihli Alman Mavileri haritası yapının plan şemasını ve çevresi ile ilişkisini görebildiğimiz en eski kaynaktır (Şekil 1a)². Haritadan yapının o tarihteki boyut ve biçimi ile mekân sınırları, arsada bulunan yapılar ile yol ve yan parseller ile ilişkisi hakkında bilgi edinilmektedir. Avlunun girişi Kuru Kavak Caddesi üzerindedir. Yapı arsasında mescidin yanı sıra girişin kuzeyinde üzeri kapalı, abdest alma yeri olduğu düşünülen yarı kapalı bir mekan ile arsanın kuzey-doğu köşesinde bir mekan bulunmaktadır. Mescit 10.50 m x 9.15 m boyutlarında olup kareye yakın dikdörtgen planlıdır. Dairesel plan mihrap güney duvarından dışarı taşar. Mescit kuzey duvarına bitişik 9.90 m x 3.77 m boyutlarında ayrı bir mekan daha bulunur. Bu mekana kuzey yönünde bitişik 1.52 m x 2.65 m boyutlarında ufak boyutlu ve yapının girişi olduğu düşünülen bir mekan daha bağlanmıştır. Minare mescidin kuzey doğu köşesinde mescit doğu duvarından 0.89 m dışarı taşmaktadır (Şekil 1a).

Şekil 1. Cedit Ali Paşa Mescidi plan şeması; a) 1/500 ölçekli Alman Mavileri haritası pafta no M13/2, 1914 (Dağdelen, 2006), b) 20.06.1997 onaylı 1/500 ölçekli Eyüp Camii ve Merkez Civarı Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı (Eyüp Belediyesi Arşivi)

² Görseller aksi belirtilmedikçe yazar tarafından hazırlanmıştır.

Şekil 2. Cedit Ali Paşa Mescidi 1/100 ölçekli planı, tarihsiz (Vakıflar I. Bölge Müdürlüğü Arşivi)

Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun (GEE ve AYK) 15.01.1977 gün ve 9591 sayılı kararı ile Eyüp'ün ilk kentsel sit alanı sınırı belirlenmiş ve sınır içerisinde tescile değer eski eserlerin tespit ve tescilleri yapılarak kayıt altına alınmıştır. Cedit Ali Paşa Mescidi de bu tarihte tescillenmiş yapılardan biridir. Böylece yapının korunma süreci başlamıştır.

Vakıflar I. Bölge Müdürlüğü Arşivinde yer alan 1/100 ölçekli plan şeması arşivde ki tek çizimdir (Şekil 2). Çizimin hem tarihi hem de rölöve, restorasyon veya restitüsyon çizimlerinden hangisi olduğu bilinmemektedir. Ancak çizimin 1977 tarihindeki tescilden sonraki bir tarihe ait olduğu düşünülebilir. Çizime göre yapı arsasında arsanın doğu sınırına paralel konumlanmış son cemaat yeri³ bulunan mescit, kuzeyde hocanın evi, Kuru Kavak caddesine paralel olarak konumlanmış kısmında tuvalet ve depodan oluşan bir kapalı mekân, üstü kapalı bir abdest alma yeri bulunmaktadır. Doğuda arsaya bitişik, minareyi de içine alan, camiye ait boş arsa olarak nitelendirilmiştir. Avlunun girişi Kuru Kavak Caddesi'ne açılan çift kanatlı bir sağlanmaktadır. Planda günümüzde mevcut olmayan yeşil alanlar ve yürüyüş yolları görülebilmektedir. Hocanın evi etrafı duvarla kapatılmış olup ayrı bir kapı ile girilmektedir. Mescidin doğusunda çıkmaz sokağın sınırları görülebilmektedir (Şekil 2).

Plana göre son cemaat mekanına giriş yapının kuzey güney aksından çift kanatlı bir kapı ile sağlanmaktadır. Kapının üzerinde ise bir saçak olduğu görülmektedir. Kuzey cephesinde kapının iki yanında birer, doğu ve batı yönlerinde ise ikişer pencere bulunmaktadır. Bu mekandan kuzey-güney aksında yer alan bir kapı ile mescit kapalı mekanına ulaşılır. Zeminde kapının iki yanında mahfil olduğu belirtilen iki mekan bulunur. Ayrıca bir mahfil katı bulunduğu dair herhangi bir iz bulunmamaktadır. Minare girişi ise iç mekana taşmaz, duvar hizasındadır (Şekil 2). VGM'deki çizimde minare beden duvarlarının tamamen dışında ve küp kısmı çokgen biçimindedir. Yapıya sonradan eklenmiş izlenimi uyandırmaktadır. Ek son cemaat revağı Alman Mavilerinde doğu yönünde minare hizasında sonlanmaktadır. Bu iki plan arasında tutarsızlıklar mevcuttur. Şekil 2'de gösterilen Vakıflar I. Bölge Müdürlüğü'nden alınan plan ile Şekil 1b'de gösterilen 1997 tarihli Koruma İmar Planı'ndaki parsel durumu karşılaştırılmıştır. Buna göre VGM planında mescide ait arsa, imar planında görülmemektedir. Çıkmaz sokak her iki planda da bulunmasına rağmen boyutları farklıdır.

³ Bu mekan Şekil 2'de sunulan Vakıflar I. Bölge Müdürlüğü Arşivi'ndeki planda "son cemaat yeri" olarak tanımlandığı için bundan sonraki aşamalarda bu isimle anılacaktır.

Şekil 3. Mescit ve son cemaat yeri dış mekan fotoğrafları, a) ahşap son cemaat yeri girişi, b) mescit batı cephesi, c) son cemaat yeri batı cephesi, tarihsiz (Vakıflar I. Bölge Müdürlüğü Arşivi)

Şekil 3'teki fotoğraflar Vakıflar I. Bölge Müdürlüğü Arşivi'nde yer alan planın ekinde yer almaktadır. Fotoğraflara göre mekanın girişi kuzeyde bulunun dikdörtgen çıkıntıdan sağlanmaktadır. Ahşap çift kanatlı tablalı kapısı, demir parmaklıklı pencereleri görülebilmektedir. Ancak fotoğraflardaki mekanların biçimlenmesi plan şeması ile uyumlu değildir. Alman mavilerindeki plan şeması ile örtüşmektedir (Şekil 1a, 3). Şekil 3b'de avlu duvar örgüsünün moloz taş arasında iki sıra kesme taş örgü olduğu, üzerinde bir harpuşa bulunduğu görülmektedir.

Dişören (1994) yayınında yapının 1994 yılındaki durumu hakkında bilgi içermektedir. Yazar, avluda mescidin yanı sıra meşruta, abdest muslukları ve tuvaletlerin olduğunu belirtir. Tanıma göre, ahşap son cemaat yerinin giriş kapısının sağında bir, solunda ikişer pencere bulunmaktadır. Ahşap çıtalı tavan ile kapatılmış mekanın sağ tarafı (batı kısmı) imam odası haline getirilmiştir. Mekanın doğusunda ise zeminden bir basamakla yükseltilmiş ve kadınlar mahfiline çıkan ahşap merdivenler bulunmaktadır. Mescit kapalı mekanında mihrabın iki yanında birer, doğu ve batı cephelerinde ikişer pencere bulunur. Pencereler büyük boyutlu olup yuvarlak kemerlidir. Güney ve doğu duvarlarında pencere altlarında boya ve mermer kaplama görünümü verilmiştir. Duvarlarda ve mihrapta kalem işi süslemeler bulunmaktadır. Kalem işleri sarı, bordo, mavi, yeşil ve siyah renkli bitkisel motiflidir. Vaaz kürsüsü ve minber ahşaptır. Tavan ahşap kaplama olup ortasında bitkisel bir motifli bir göbek bulunur. Kadınlar mahfili düz balkonlu altı müezzin mahfili olarak kullanılmaktadır. Kadınlar mahfilinin duvarlarında da kalem işi bezemeler vardır. Son cemaat revağı ve mescit mekanları alaturka kiremit kaplı birbirinden ayrı iki kırma çatı ile örtülüdür (Şekil 4).

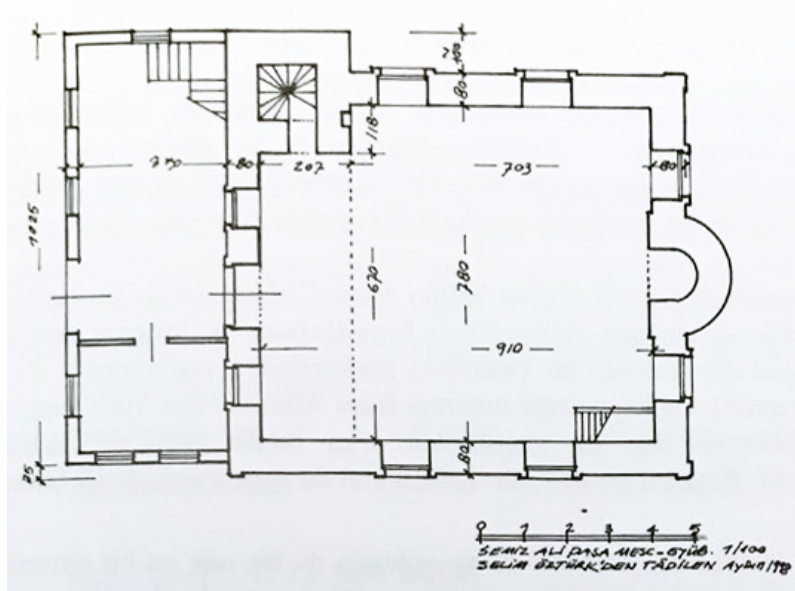
Şekil 4. Cedit Ali Paşa Mescidi, kuzey-batı görünüşü, 1994 (Dişören, 1994)

Bu tarihten sonra Yüksel'in (2004) yayını, yapının 1998 yılına ait iki fotoğrafı, bir plan şeması ve aynı tarihteki durumu hakkında detaylı bilgi içermektedir. Yazara göre yapı 19.yy sonu 20.yy başında baştan yapılrçasına büyük ölçüde tamir görmüştür. Ayrıca ince yonu küfeki kesme taş ile örülmüş minare kaidesinden başka yapıldığı döneme ait iz bulunmamaktadır (Şekil 5).

Şekil 5. Cedit Ali Paşa Mescidi; a) kuzey-batı görünüşü, b) mescit, minare ve son cemaat yeri ilişkisi, doğu cephesi, 1998 (Yüksel, 2004)

Alaturka kiremit örtülü kırma çatılı mescit 0.80 m kalınlığında moloz taş duvarlarla örülmüştür. Taş aralarında tesviye için 19.yy işi kalın tuğlalar konulmuştur. Köşelerde yuvarlak pahlı dikine konulmuş köşe taşları çatıya kadar ulaşmaktadır. Yuvarlak kemerli kilit taşı çıkık pencerelerin sövelerinde demir şebekelerin izleri olduğu, mescit iç mekân duvarlarında kalıpla yapılmış kalemî nakışlar son yüzyılın karakterini yansıttığı belirtilmektedir. Mahfil iki ahşap dikme ile taşınmaktadır. Planda mahfil hizası ve mahfile çıkan merdiven görülebilmektedir (Şekil 6). Aynı yayında ayrıca 1998 yılı sonlarına doğru yapının iç mekânının çiniler ile kaplandığı belirtilmektedir.

Şekil 6. Cedit Ali Paşa Mescidi plan şeması, 1998 (Yüksel, 2004)

Plan şemasında son cemaat yeri ile mescidin ve minarenin ilişkisi görülebilmektedir (Şekil 6). Son cemaat kısmı minarenin doğu cephesinin hizasındadır. Fotoğraflarda görülmesine rağmen betonarme ek kısım plan şemasında görülmez (Şekil 5a, 6). Şekil 5a'da avlu duvarının betonarme olarak yeniden yapıldığı görülmektedir. Bunun tam tarihi belirtilmese de yayın ile yakın zamanda yapıldığı söylenebilir.

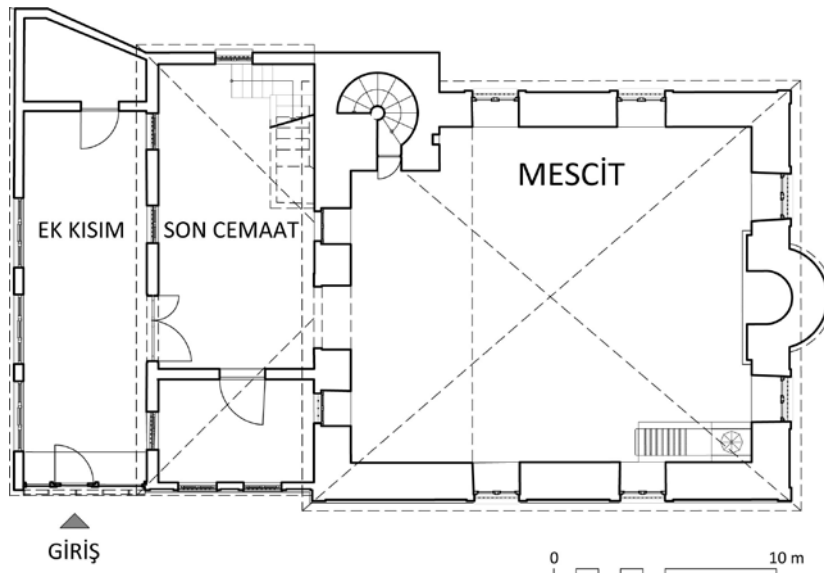
2. CEDİT ALİ PAŞA MESCİDİNİN MEVCUT DURUMU VE PLANLAMA ÖZELLİKLERİ

Mescit günümüzde Eyüp ana arterlerinden Eyüp Sultan bulvarına çok yakın bir konumda, komşu yapılar ve cadde ile sınırlandırılmış organik kent dokusu içerisinde sıkışık, köşe bir parselde yer alır (Şekil 7). Yola paralel konumlanmış küçük bir avlu içerisinde bulunan mescit, tuvaletler ve bitişiginde depo olarak kullanılan bir mekân ile abdest alma musluklarının bulunduğu yarı kapalı bir mekândan oluşmaktadır. Haziresi yoktur (Şekil 7).

Şekil 7. Semiz Ali Paşa Mescidi vaziyet planı (Url 1)

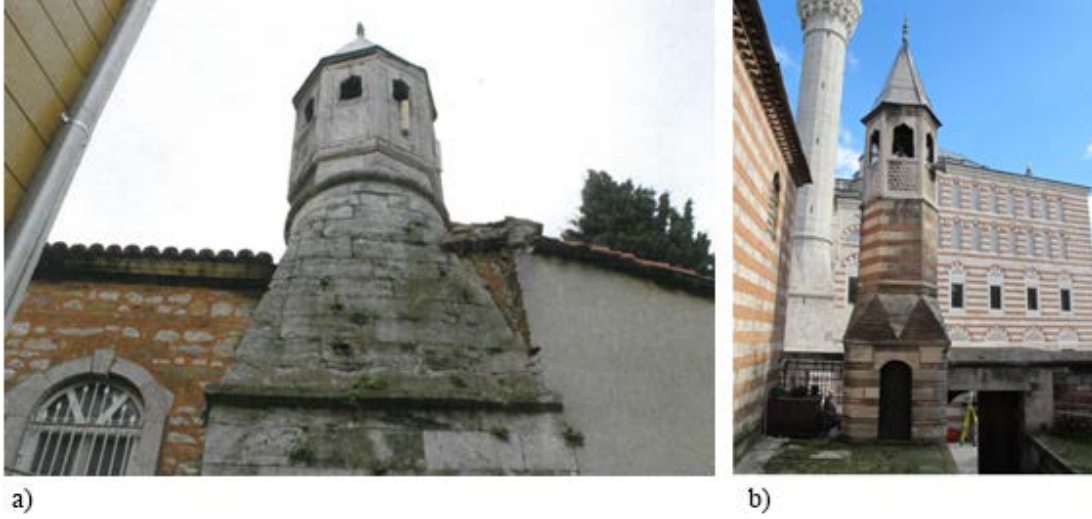
Dikdörtgen plan şemalı mescit kapalı mekânı 10.60 m x 9.20 m boyutlarında olup kiremit kaplı kırma çatı ile örtülmüştür. Giriş cephesine bitişik olan son cemaat mekânı 3.77 m x 9.80 m boyutlarında dikdörtgen planlı olup kiremit kaplı kırma çatı ile örtülmüştür⁴. Son cemaat mekânına bağlı betonarme ek kısım güneyde son cemaat ile aynı genişlikte kuzeyde ise daha geniştir. Mekânın doğusu arsanın bu yöndeki biçimine göre planlanmıştır (Şekil 8).

Şekil 8. Cedit Ali Paşa Mescidi planı

⁴ Mescit ile son cemaat yerinin boyutları yapının Alman Mavileri haritasındaki boyutlarıyla yaklaşık olarak uyumludur (Şekil 1a).

Minare mescidin kuzey-doğu köşesinde bulunur. Doğu duvarından doğu ve batı yönlerinde dış ve iç mekana doğru çıkıntılıdır (Şekil 8). Girişi mescit kapalı mekânındandır. Kaide kısmı dörtgen biçimli olup girişi mescit iç mekânından sağlanır. Gövdeye geçiş yedi sekizli ile sağlanır. Şerefe kısmı çokgen biçimlidir. Oda biçimli bu mekân çokgenin kenarlarında açılmış kemerli pencere boşlukları ile aydınlanır. Minarenin tamamı kesme küfeki taşı ile örülmüştür. Kaide, küp ve gövde geçişlerinde sade silmeler kullanılmıştır. Kûlahı da çokgen biçimli olup kurşun kaplıdır (Şekil 9a). Minaresi biçim olarak nadir örneklerden biridir. Benzerini yine Eyüp'te bulunan Silahi Mehmed Bey Mescidi ile Karagümruk Derviş Ali Camisinde görmekteyiz (Şekil 9a, b).

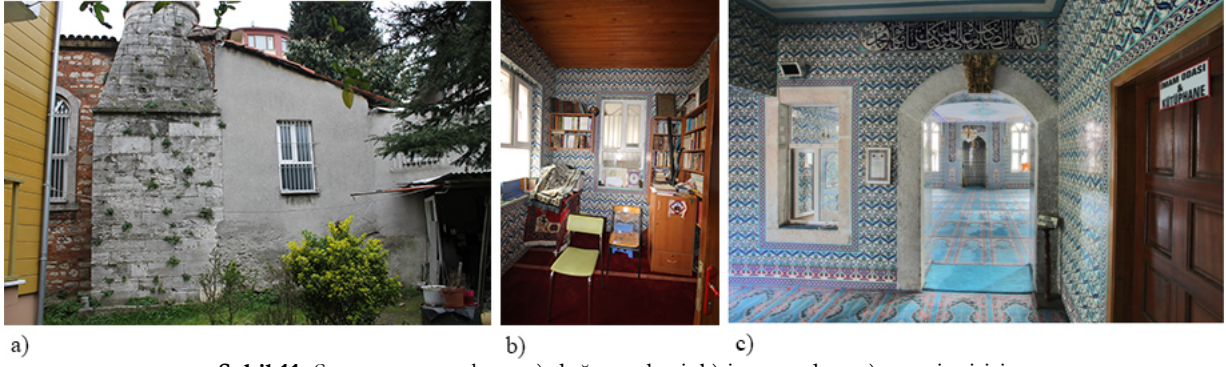
Şekil 9. a) Cedit Ali Paşa Mescidi minaresi, b) Silahi Mehmed Bey Mescidi minaresi

Günümüzde mescide giriş 1994 yılında yapıya eklenen ~2.98 m x 10.82 m boyutlarındaki kuzeyde son cemaat yerinin bitişiğinde ondülün ile örtülü betonarme ek kısımdan sağlanmaktadır. Mekânın camlı plastik doğrama ile yapılmış girişi batıda yer alır. Cephede kırmızı-beyaz şeritli açılır kapanır güneşlik bulunmaktadır (Şekil 10a, b). İç mekân kuzey cephesinde üst sırada bulunan üç adet plastik doğrama doğu cephesinde parmaklıklı bir pencere ile aydınlatılır. Duvarları içeride zeminden tavana kadar çini ile kaplanmıştır (Şekil 10a, c).

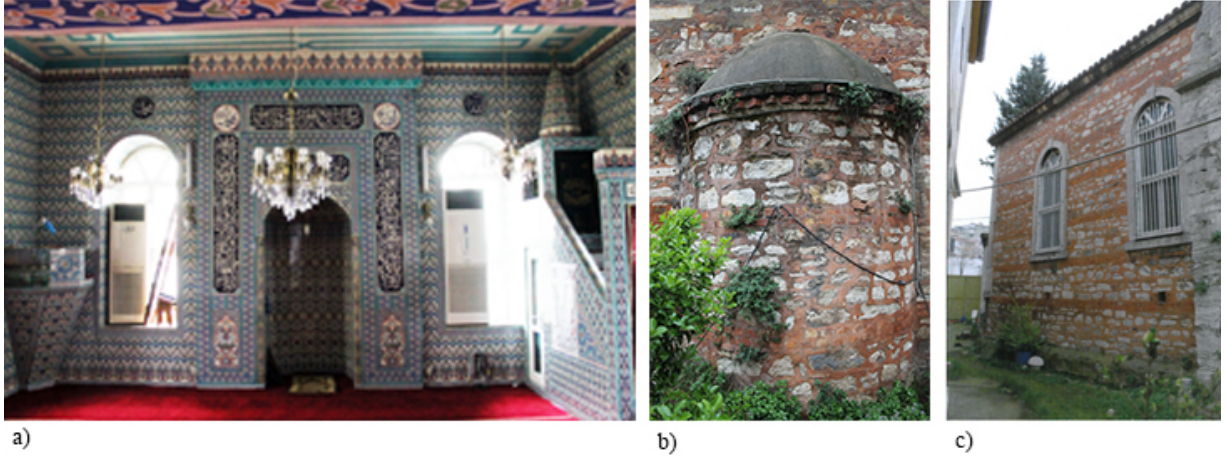

Şekil 10. Ek kısım; a) kuzey cephesi, b) batı cephesi, c) iç mekân, batı cephesi, 2018

Mekânın güneyindeki bir kapı ile son cemaat kısmına ulaşılır. Ahşap olan bu kısım 3.76 m x 9.80 m boyutlarında olup dikdörtgen planlıdır. 0.20 m kalınlığındaki duvarlar zeminden tavana kadar çini ile kaplıdır. Batısında ayrı bir kapı ile girilen, duvarla ayrılmış hocanın kullanımına ayrılmış bir oda bulunur (Şekil 11b). Giriş kapısının batısında bir, doğusunda ise avluya bakan iki pencere vardır (Şekil 11a). Güneyde dairesel kemerli bir kapı ile kapalı mescit mekânına ulaşılır (Şekil 11c). Doğuda kadınlar mahfiline çıkan yine tamamen çini ile kaplanmış bir merdiven bulunur. Betonarme kadınlar mahfinin duvarları da tamamen çini kaplıdır.

Şekil 11. Son cemaat mekanı; a) doğu cephesi, b) imam odası, c) mescit girişi

Şekil 12. Mescit kapalı mekanı a) mihrap cephesi, b) mihrap görünüşü, c) mescit doğu cephesi

Mescit kapalı mekanı duvar kalınlığı 0.80 m olup 10.60 m x 9.20 m boyutlarındadır. Dışarı taşkınca yapılmış mihrabın iki yanında birer, doğu ve batı duvarlarında ikişer, kuzey duvarında, kapının iki yanında birer pencere bulunmaktadır (Şekil 12a, b). Pencereler dairesel kemerli olup demir parmaklıklıdır. İç mekân duvarları zeminden tavana kadar, pencere kemerlerinin iç kısımları, mihrap, minber ve vaaz kürsüsü dahil çini kaplıdır (Şekil 12a).

Şekil 13. Cedit Ali Paşa Mescidi, a) 2004 yılı sonrası, Eyüp Belediyesi Arşivi b) 2018 yılı Güney-Batı görünüşü, c) 2018 yılı Doğu cephesi avlu duvarı ve mescidin kesişimi

Mescit duvarları iki sıra tuğla aralarında moloz taş örgüdür. Harçların son dönemde çimento katkılı harçlar ile yenilendiği görülmektedir (Şekil 12b,c). Dış avlu duvarı da son dönemde yapılmış renkli taş kaplama sayesinde görsel olarak yoğun bir görünümündedir ve mescidin dışarıdan algılanmasını güçleştirmektedir (Şekil 13).

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Yapı günümüze büyük oranda değişerek ulaşmıştır. 20. yüzyılın son çeyreğinde yapılan onarım ile sonraki dönemlerde yapılan müdahalelerin izlerini taşımaktadır. Özellikle son dönemde giriş

cephesine eklenen ek yapılar nedeniyle birbirinin içerisinde geçilen bir plan şemasına dönüşmüştür. Yapılan müdahaleler yapının özgün malzeme ve mimari karakteri ile uyuşmamaktadır. Araştırma sürecinde elde edilen veriler doğrultusunda geliştirilen öneriler şunlardır:

- Mekân bütünlüğünü ve cephe karakterini bozan kuzeydeki betonarme ek kısmın kaldırılması,
- Alman mavileri de dahil yapıyla ilgili ulaşılabilen bütün görsel ve yazılı belgelerde görülen ve son cemaat yeri olarak tanımlanan ahşap kısmın dönem eki olarak korunarak VGM deki fotoğraflara bağlı olarak onarılması ve betonarme olan doğu duvarının ahşap olarak yenilenmesi,
- Kuzeyde son cemaat mekanına bitişik olan betonarme ek kısmın kaldırılması,
- Onarımlarda eklenen özgün malzeme ile uyumsuz çimento karışumlu harçların yapıdan uzaklaştırılarak yapının özgün harç ile aslına uygun olarak restore edilmesi,
- Çinilerin iç mekandan tamamen kaldırılması,
- Beton avlu duvarlarının kaldırılarak yerine eski fotoğraflarda görülen moloz taş duvarla yenilenmesinin yapının özgün karakterini ortaya çıkaracak yaklaşımlar olarak yapının gelecek nesillere aktarılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

AYVERDİ, E.H. (1958). *Fatih devri sonlarında İstanbul mahalleleri-şehrin iskanı ve nüfusu*, Ankara: Vakıflar Umum Müdürlüğü.

DAĞDELEN, İ. (Yayına haz.) (2006). *Alman Mavileri 1913-1914 I. Dünya Savaşı öncesi İstanbul haritaları*. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü Yayınları.

DİŞÖREN, N. E. (1994). *Semiz Ali Paşa Camii*. İstanbul Ansiklopedisi. s.520.

EYİCE, S. (1953). İstanbul'da bazı cami ve mescid minareleri. *Türkiyat mecmuası*. İstanbul: İÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü. X. Cilt. s. 247-268. [Erişim yeri: <http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuturkiyat/article/viewFile/1023000844/pdf>, Erişim tarihi: 27 Nisan 2018]

HASKAN, M.N. (1996). *Eyüp Sultan tarihi*. İstanbul: Eyüpsultan Vakfı Yayınları.

Hüseyin Ayvansarayı (2001). *Hadikatü'l-Cevami İstanbul camileri ve diğer dini-sivil mimari yapılar (bazı Ahmet Nezihi Galitekin)*. İstanbul: İşaret Yayınları.

KARA, F. (2003). "Fetih ile birlikte kurulan bir semt Eyüp ve fetihden günümüze ulaşan mahalleler". *Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla Eyüp Sultan Sempozyumu VII Tebliğler*, 9-11 Mayıs 2003, pp. 340-358.

NECİPOĞLU, G. (2005). *The age of Sinan, architectural culture in the Ottoman Empire*. Princeton-Oxford: Princeton University Press.

ÖZ, T. (1987). *İstanbul camileri (I. Cilt)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

YÜKSEL, A. (2004). *Osmanlı Mimarisinde Kanuni Sultan Süleyman Devri. VI. Cilt*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.

Url. 1. <http://sehirharitasi.ibb.gov.tr/> [Erişim tarihi: 5 Şubat 2018]

Eyüp Sultan Belediyesi Arşivi

Atatürk Kitaplığı Harita Arşivi